

справи про адміністративні правопорушення і застосовує поліцейські заходи впливу до осіб; налагоджує та здійснює співпрацю з іншими структурними підрозділами поліції; здійснює спілкування і тісну взаємодію із суспільством: постійно співпрацює з органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями і населенням тощо. Крім того, функції патрульної поліції передбачають надання населенню широкого кола так званих «сервісних» послуг, оскільки кожна особа має право у будь-який час звернутися за допомогою до поліцейського чи поліції. Як бачимо, на патрульну поліцію, як суб'єкта забезпечення правоохоронної функції держави, покладено повноваження та відповідальність за практичну реалізацію вказаної функції.

Варто погодитись із А. Сердюк, яка виокремила наступні ознаки патрульної поліції як суб'єкта реалізації правоохоронної функції держави: здійснення виконавчо-розпорядчої діяльності, здійснення діяльності на підставі виконання закону та інших нормативно-правових актів, вчинення лише тих дій, які або прямо вказані в законі, або пов'язані з необхідністю його виконання, вторинний, похідний характер стосовно органу законодавчої влади, діяльність патрульної поліції охоплює сферу публічної безпеки і порядку, що містить широкий спектр суспільних відносин [3, с. 183–184].

Викладене вище дає можливість стверджувати про те, що патрульна поліція, як складова Національної поліції України, забезпечує реалізацію правоохоронної функції у всіх сферах державного життя: економічній, політичній, соціально-культурній тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Безпалова О. І. Специфіка правоохоронної функції держави: адміністративно-правовий аспект. *Митна справа*. 2015. № 3 (99). С. 68–74.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 20.03.2019).
3. Сердюк А. М. Патрульна поліція як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1 (10). С. 181–184.

Одержано 25.03.2019

УДК 349.2(477)

Людмила Василівна САПЕЙКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6911-8283>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН ПЕРЕД РОЗПАДОМ СРСР

Економіка Радянського Союзу часів перебудови вимагала докорінних перетворень, які б дали змогу країні вийти з глибокої кризи, викликаной, зокрема, плановою системою господарювання, підвищити рівень життя населення та наздогнати західний світ у науково-технічній сфері. На досягнення цієї мети було спрямоване реформування як союзного, так і пов'язаного з ним республіканського законодавства.

У червні 1987 р. був ухвалений Закон СРСР «Про державне підприємство (об'єднання)», який набув чинності 1 січня 1988 р. Закон був покликаний визначити економічні і правові основи господарської діяльності соціалістичних державних підприємств (об'єднань), зміцнити державну (загальнонародну) власність на засоби виробництва у промисловості, будівництві, агропромисловому комплексі та інших галузях, розширити можливості участі трудових колективів у ефективному використанні цієї власності, в управлінні підприємствами та об'єднаннями, в розв'язанні державних і громадських справ. Водночас передбачалися посилення економічних методів управління, використання повного господарського розрахунку і самофінансування, розширення демократичних основ і розвиток самоврядування. Також цей Закон упорядковував відносини між підприємствами (об'єднаннями) й органами державної влади та управління.

Найпомітнішою новацією даного законодавства стало введення на підприємствах госпрозрахунку та самофінансування. Передбачалося, що виробнича, соціальна діяльність

підприємства та оплата праці мали здійснюватися за рахунок зароблених трудовим колективом коштів. Підприємство із прибутку, отриманого від реалізації продукції (робіт, послуг), компенсувало свої матеріальні затрати. Частина прибутку (доходу) повинна була використовуватись підприємством для виконання зобов'язань перед бюджетом, банками і вищестоящим органом. Інша частина прибутку надходила у його повне розпорядження і разом із коштами на оплату праці утворювала госпрозрахунковий дохід колективу, який був джерелом життєдіяльності підприємства.

Для підвищення зацікавленості трудового колективу в результатах своєї діяльності підприємство могло широко використовувати нові прогресивні методи господарювання, зокрема колективний підряд, орендні відносини, кооперативні форми.

Підприємству як самостійному товаровиробнику дозволялося виступати на ринку цінних паперів і випускати для мобілізації додаткових фінансових ресурсів акції, здійснювати цільові позики.

Підприємствам також надавалась можливість самостійно вести зовнішньоекономічну діяльність (включаючи ринки капіталістичних країн і країн, що розвивалися). При цьому вони зобов'язувалися в першу чергу забезпечувати поставку продукції на експорт.

У травні 1988 р. було ухвалено Закон СРСР «Про кооперацію в СРСР». У преамбулі до цього Закону зазначалося, що він покликаний розкрити величезні потенціальні можливості кооперації, зростання її ролі у прискоренні соціально-економічного розвитку країни, посилити процес демократизації господарського життя, надати нового імпульсу колгоспному рухові, створити умови для залучення до кооперативів широких верств населення. Закон спрямовувався на всемірне використання кооперативних форм для задоволення зростаючих потреб народного господарства і населення у продовольстві, товарах народного споживання, житлі, різноманітній продукції виробничо-технічного призначення, роботах і послугах.

Кооперативи могли створюватися і функціонувати в сільському господарстві, промисловості, будівництві, на транспорті, в торгівлі й громадському харчуванні, у сфері платних послуг та інших галузях виробництва і соціально-культурного життя та займатися будь-якими видами діяльності, за винятком заборонених законодавством.

У системі соціалістичної кооперації могли функціонувати кооперативи двох основних типів: виробничі та споживчі. Виробничі кооперативи здійснювали виробництво товарів, продукції, робіт, а також надання платних послуг підприємствам, організаціям, установам і громадянам. Діяльність таких кооперативів ґрунтувалася на особистій трудовій участі їх членів.

Споживчі кооперативи могли задовольняти потреби своїх членів та інших громадян у торговельному і побутовому обслуговуванні, а також членів кооперативів у житлі, дачах і садових ділянках, гаражах і стоянках для автомобілів, у соціально-культурних та інших послугах. Поряд із зазначеними функціями споживчі кооперативи мали змогу також розвивати різноманітну виробничу діяльність, тобто бути кооперативами змішаного типу.

Доповнювала зазначений Закон постанова Ради Міністрів СРСР від 29 грудня 1988 р. № 1468 «Про регулювання окремих видів діяльності кооперативів відповідно до Закону про кооперацію в СРСР».

На підставі вищезгаданих актів було ухвалено постанову Ради Міністрів УРСР від 17 квітня 1989 р. № 109 «Про регулювання окремих видів діяльності кооперативів в Українській РСР відповідно до Закону про кооперацію в СРСР», де, крім передбачених постановою Ради Міністрів СРСР від 29 грудня 1988 р. № 1468, визначалися й інші види діяльності, якими кооперативи не мали права займатися, а також ті, якими мали право займатися тільки на основі договорів, що укладалися з підприємствами, організаціями та установами, для яких ці види діяльності були основними.

У середині 1990 р. в СРСР з'явився Закон «Про підприємства в СРСР», який установлював загальні правові, економічні й соціальні основи організації підприємства при різноманітності форм власності та його діяльності в умовах розвитку товарно-грошових відносин і регульованого ринку.

У березні 1991 р. в УРСР було ухвалено подібний Закон «Про підприємства в Українській РСР». Закон визначав види й організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації та ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності в умовах переходу до ринкової економіки.

В Українській РСР могли функціонувати підприємства таких видів: індивідуальне підприємство, засноване на особистій власності фізичної особи і тільки її праці; сімейне підприємство, засноване на власності та праці громадян УРСР – членів однієї сім'ї, які проживали разом; приватне підприємство, засноване на власності окремого громадянина УРСР, із правом

найняття робочої сили; колективне підприємство, засноване на власності трудового колективу підприємства, кооперативу, іншого статутного товариства, громадської та релігійної організації; державне комунальне підприємство, засноване на власності адміністративно-територіальних одиниць; державне підприємство, засноване на загальнодержавній (республіканській) власності; спільне підприємство, засноване на базі об'єднання майна різних власників (змішана форма власності); підприємство, засноване на власності юридичних осіб і громадян союзних республік та інших держав.

У березні 1991 р. набув чинності Закон УРСР «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р. Закон визначав засади здійснення підприємницької діяльності (підприємництва) громадянами та юридичними особами на території Української РСР, установлював гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки.

Суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями) могли виступати громадяни УРСР, інших держав, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності; юридичні особи всіх форм власності, встановлених Законом Української РСР «Про власність».

Не допускалося заняття підприємницькою діяльністю таких категорій громадян: військовослужбовців, службових осіб органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного арбітражу, державного нотаріату, а також органів державної влади й управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств.

Особи, яким суд заборонив займатися певною діяльністю, не мали змоги зареєструватися як підприємці із правом здійснення відповідного виду діяльності до закінчення терміну, встановленого вироком суду.

Окрім того, особи, які мали непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини, не могли бути зареєстровані як підприємці, не могли виступати співзасновниками підприємницької організації, а також обіймати в підприємницьких товариствах та їх спілках (об'єднаннях) керівні посади і посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю.

Закон гарантував свободу підприємницької діяльності, тобто підприємці мали право без обмежень ухвалювати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечила законодавству.

Одержано 01.04.2019

УДК 341.231.14

Ігор Іванович СЕНЧУК,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1559-3593>

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні, у більшості держав світу питання дотримання та захисту прав людини і громадянина стоїть дуже гостро. Особливо активно інститут захисту прав людини почав розвиватися в останнє століття. У зв'язку з цим, на міжнародному рівні існує багато нормативно-правових актів, які закріплюють права людини й порядок їх захисту. Кожна сучасна держава з демократичною формою державного правління на рівні національних конституцій та інших нормативно-правових актів закріпила права, свободи і обов'язки людини та громадянина, механізми їх реалізації та захисту [1, с. 33]. Виходячи з цього, ми можемо цілком закономірно стверджувати, що система забезпечення прав і свобод людини і громадянина є сукупністю взаємозалежних та взаємопов'язаних елементів, направлених на досягнення єдиної мети - забезпечення прав і свобод людини і громадянина [2, с. 602].

Досліджуючи особливості ефективного захисту прав і свобод людини та громадянина як необхідної умови функціонування демократичної, правової держави [3, с. 53] досить часто в юридичній літературі ми зустрічаємо поняття «механізм» для характеристики правових явищ. Наприклад, державний механізм, механізм захисту прав, механізм органів державної влади та ін. Проте, чіткого визначення та тлумачення цього поняття немає [1, с. 33]. Механізм захисту прав і